

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

**ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ 2022 ԹՎԱԿԱՆԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 26-Ի
«ԳԱՅԱՆԵ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ԴԻՄՈՒՄԻ ՀԻՄԱՆ ՎՐԱ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ
(ՈՒԺԸ ԿՈՐՑՐԵԼ Է 2005 ԹՎԱԿԱՆԻ ԱՊՐԻԼԻ 19-ԻՆ) 40-ՐԴ ՀՈԴՎԱԾԻ՝
ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ
ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ ՍԴՈ-1675 ՈՐՈՇՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ**

Հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 62-րդ հոդվածի 10-րդ մասը՝ ներկայացնում եմ հատուկ կարծիք՝ Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի դեկտեմբերի 26-ի «Գայանե Մանուկյանի դիմումի հիման վրա՝ Հայաստանի Հանրապետության ամուսնության և ընտանիքի օրենսգրքի (ուժը կորցրել է 2005 թվականի ապրիլի 19-ին) 40-րդ հոդվածի՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործով ՍԴՈ-1675 որոշման (այսուհետ նաև՝ ՍԴՈ-1675 որոշում) վերաբերյալ:

1. Սահմանադրական նորմերով սահմանվում են ինչպես արդարադատություն իրականացնող սուբյեկտային կազմը՝ սահմանադրական մարմինները, այնպես էլ վերջիններիս սահմանադրական առաքելության սահմանադրաիրավական հիմքերը և շրջանակները (Սահմանադրության 162-163-րդ, 167-172-րդ հոդվածներ, 175-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

Մասնավորապես՝ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է Սահմանադրական դատարանը՝ ապահովելով Սահմանադրության գերակայությունը: Նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ, իսկ գործունեության կարգը՝ Սահմանադրությամբ և Սահմանադրական դատարանի մասին օրենքով:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանը որոշումներ և եզրակացություններ ընդու-

նում է միայն դիմումում նշված առարկայի վերաբերյալ (63-րդ հոդվածի 2-րդ մաս): Այլ կերպ՝ Սահմանադրական դատարան ներկայացված դիմումի առարկայից դուրս, թեկուզ և վիճարկվող ակտի/դրույթի հետ առերևույթ, ենթադրյալ փոխկապակցված, սակայն դիմողի կողմից չվիճարկված այլ նորմատիվ իրավական ակտի և դրա դրույթի սահմանադրականության հարց Սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ իր նախաձեռնությամբ ստուգելու, գնահատելու, առավել ևս այդ հարցով կայացնելու համապատասխան որոշում՝ թե՛ ուղղակի, թե՛ անուղղակի ձևով:

Վերահաստատում և միաժամանակ ընդգծում եմ նաև Սահմանադրական դատարանի որոշումների վերաբերյալ ներկայացված հատուկ կարծիքներում քանիցս նշված իմ այն դիրքորոշումը, որ Սահմանադրական դատարանն իր վերոնշյալ սահմանադրական առաքելության իրականացման առումով, սահմանադրաիրավական հիմքերի շրջանակում, չունի ինքնասահմանափակման լիազորություն, որը կարող է հանգեցնել ընդհուպ մինչև սահմանադրական արդարադատության իրականացումից հրաժարման, ինչպես նաև չի կարող իրեն վերագրել այնպիսի լիազորություններ, որոնք Սահմանադրությամբ սահմանված չեն: Վերջինիս ինչպես ուղղակի, այնպես անուղղակի ցանկացած դրսևորում ստեղծում է հակասահմանադրական իրավիճակ:

Այսպես՝ Սահմանադրական դատարանն իրավունք չունի «գայթակղվելու» այլ դատարանների դատական ակտերի օրինականության և իրավաչափության ստուգմամբ, կոնկրետ գործի փաստական հանգամանքների վերլուծությամբ կամ դրանց վերաբերյալ դատական ակտերում արտահայտված դիրքորոշումների «վերձանմամբ» և սեփական լիազորություններից դուրս զուգորդվող գնահատականներ տալով: Հակառակը եռաստիճան դատական համակարգում չորրորդ ատյանի դեր «ստանձնելն է», ինչը չունի սահմանադրական հիմք:

Սահմանադրական դատարանի որոշումները պետք է կայացվեն օբյեկտիվ, բազմակողմանի և լրիվ քննության արդյունքում, հիմնված լինեն վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական պատշաճ վերլուծության վրա, զերծ լինեն,

մասնավորապես՝ ներքին հակասություններից, երկիմաստ ու խեղաթյուրող դիրքորոշումներից: Պակաս կարևոր չէ, որ Սահմանադրական դատարանի որոշումներն անհարկի ծանրաբեռնված չլինեն ընդհանրական և կրկնվող դատողություններով, ոչ վերաբերելի դիրքորոշումներով (այդ թվում՝ այլ դատարանի դատական ակտերում ամրագրված համանման դիրքորոշումների սուկ վերարտադրմամբ):

Սահմանադրական դատարանի ձևավորած իրավակիրառ պրակտիկան պետք է լինի միասնական: Այդ պրակտիկայի փոփոխությունն ընկալելի, ընդունելի և իրավաչափ է, եթե այն արդյունք է սահմանադրական փոփոխությունների իրացման կամ գործող Սահմանադրության նորմերի այնպիսի վերաիմաստավորման, երբ Սահմանադրական դատարանի կողմից հիմնավորվում է իր պրակտիկայի փոփոխությունը: Հակառակը կարող է հանգեցնել Սահմանադրական դատարանի օբյեկտիվ գործունեության ողջամիտ կասկածների և նրա նկատմամբ հանրային վստահության անկման:

Սահմանադրական դատարանը, գործի հանգամանքների ի պաշտոնե պարզման սկզբունքի արդյունավետ իրացման շրջանակներում, «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքով սահմանված, ներառյալ՝ գործի վարույթը կասեցնելու և այն վերսկսելու գործիքակազմերը պետք է կիրառի սահմանադրական օրենքով սահմանված այդ ինստիտուտների էությանը և կարգավորումներին համապատասխան, որով, նախևառաջ, կապահովվի Սահմանադրական դատարանի դիմող սուբյեկտների սահմանադրական արդարադատություն հայցելու իրավունքի արդյունավետ՝ սահմանված կարգով և ժամկետներում իրացումը՝ չստեղծելով այդ իրավունքի խաթարման և արգելափակման վտանգներ:

2. Հիմք ընդունելով վերոգրյալը և նկատի ունենալով սույն գործով Սահմանադրական դատարանի մոտեցումներն ու եզրահանգումները՝ ՍԴՈ-1675 որոշումը հիմնավոր, հետևաբար՝ ընդունելի չեմ համարում: Այսպես.

ա) սույն գործի քննության առիթ հանդիսացող դիմումով դիմող Գայանե Մանուկյանը (այսուհետ՝ նաև Դիմող) խնդրել է. «Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 31, 35, 60, 61, 63, 78 եւ 79-րդ հոդվածներին հակասող և անվավեր ճանաչել ՀՀ Ամուսնության եւ ընտանիքի օրենսգրքի (այսուհետ՝ նաև Օրենսգիրք) 33-րդ հոդվածին իրավակիրառ պրակտիկայի կողմից տրված իմաստը՝ հաղորդած բովանդակությամբ հանդերձ, համաձայն որի՝ ամուսինների, որպես ամուսիններ, իրավունքները և պարտականությունները չեն դադարում ամուսնությունը լուծելու մասին վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելու պահից, և/կամ Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 31, 35, 60, 61, 63, 78 եւ 79-րդ հոդվածներին հակասող և անվավեր ճանաչել ՀՀ Ամուսնության եւ ընտանիքի օրենսգրքի 40-րդ հոդվածը, այնքանով, որքանով դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած վճռով լուծված ամուսնությունը և ամուսինների, որպես ամուսիններ, իրավունքները եւ պարտականությունները դադարած է համարում միայն քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմիններում գրանցվելու պահից»:

Դիմողը, մասնավորապես, նշել է, որ հիշյալ հոդվածները չեն համապատասխանում իրավական որոշակիության, հստակության և կանխատեսելիության չափանիշներին, որից ելնելով էլ անհստակ է, **թե ո՞ր պահից են ամուսնական իրավահարաբերությունները համարվում դադարած՝ ամուսնալուծության վերաբերյալ համապատասխան դատական ակտի ուժի մեջ մտնելու, թե՞ ամուսնալուծությունը պետական գրանցման ակտով ամրագրվելու պահից:** Ըստ դիմողի՝ նշված նորմերին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված բովանդակությունը հանգեցրել է իր սեփականության իրավունքի խախտման, քանի որ նորմերի մեկնաբանման արդյունքում զրկվել է իր սեփականությունից (առավել մանրամասն տես՝ ՍԴՈ-1675 որոշման «Դիմողի դիրքորոշումները» բաժնում):

Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի դեկտեմբերի 26-ի ՍԴԱՈ-211 աշխատակարգային որոշմամբ գործի վարույթը մասամբ՝ Հայաստանի

Հանրապետության ամուսնության և ընտանիքի օրենսգրքի 33-րդ հոդվածի մասով, կարճվել է:

Գործով վիճարկվող դրույթի՝ 40-րդ հոդվածի մասով, թեև գործի վարույթը չի կարճվել, սակայն գործի քննության առիթ հանդիսացող դիմումով նշված իրավական նորմը, այդ թվում՝ բարձրացված իրավական հարցադրումների համատեքստում, Սահմանադրական դատարանի կողմից չի ենթարկվել վերլուծության և, ըստ այդմ՝ չի բացահայտվել այդ դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, այդ առումով վերջնարդյունքում, ըստ էության, չի գնահատվել դրա սահմանադրականության հարցը:

Գտնում եմ, որ Սահմանադրական դատարանը պետք է գործեր քննության առիթ հանդիսացող դիմումով բարձրացված սահմանադրաիրավական հարցի շրջանակներում, Սահմանադրության վերաբերելի՝ տվյալ դեպքում Սահմանադրության 35-րդ հոդվածի համատեքստում, բացահայտեր վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը՝ արձանագրելով, որ ամուսնության ազատությունը բովանդակային առումով ներառում է նաև ամուսնալուծության ազատությունը, որից հետո անդրադառնար վիճարկվող դրույթին այն համատեքստում, թե արդյո՞ք դրանում առկա են Սահմանադրության 35-րդ հոդվածի 3-րդ մասին հակասող սահմանափակումներ, անդրադառնար վիճարկվող դրույթով սահմանված՝ ամուսնալուծության իրականացման համար անհրաժեշտ կազմակերպական կառուցակարգերին և ընթացակարգերին, ինչպես նաև օրենսդրական կարգավորումների արդյունավետության ապահովման առումով դրանք գնահատեր Սահմանադրության 75-րդ հոդվածի տեսանկյունից՝ հատկապես հաշվի առնելով օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտը գործադիր իշխանության մարմնի կողմից «հաստատելու» ընթացակարգի սահմանադրականությունը: Վերոհիշյալ հարցերին անդրադառնալուց հետո միայն, ինչը ՍԴՈ-1675 որոշմամբ չի կատարվել, եթե Սահմանադրական դատարանը գտներ, որ վիճարկվող դրույթն ինքնին համապատասխանում է Սահմանադրությանը, ապա պետք է վերլուծեր, բացահայտեր և գնահատեր վի-

ճարկվող դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանության սահմանադրականությունը:

Փոխարենը, Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է վիճարկվող նորմի ստացած մեկնաբանության արդյունքում Դիմողի սեփականության իրավունքի սահմանափակմանը հանգեցրած միջամտությանը վերաբերող վարչական դատավարությունում հայցվորի՝ «շահագրգիռ անձի» կարգավիճակի հարցին, քանի որ, ըստ Սահմանադրական դատարանի, նշված հարցն ունի կիրառված նորմի մեկնաբանության սահմանադրականության ստուգման համար կարևոր նշանակություն, այն որոշիչ գործոն է անձի սեփականության՝ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված սահմանափակման սահմանադրական նպատակի նույնականացման համար:

Նշված վերլուծությունը կառուցվել է՝ նաև հղում կատարելով Վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի 1-ին մասին և դրա շուրջ ձևավորված դատական պրակտիկային:

Սահմանադրության 169-րդ հոդվածի 7-րդ մասի և «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 22-րդ հոդվածի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանը գործը քննում է միայն համապատասխան դիմումի առկայության դեպքում: Եվ ինչպես արդեն վերը նշվել է՝ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 63-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանը որոշումներ և եզրակացություններ ընդունում է միայն դիմումում նշված առարկայի վերաբերյալ:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 68-րդ հոդվածի 10-րդ մասի համաձայն՝ որևէ նորմատիվ իրավական ակտի սահմանադրականությունը որոշելիս Սահմանադրական դատարանը պարզում է նաև այդ ակտի վիճարկվող դրույթի հետ համակարգային առումով փոխկապակցված **տվյալ ակտի այլ դրույթների** սահմանադրականությունը: Հավաստիանալով վիճարկվող դրույթների հետ փոխկապակցված տվյալ նորմատիվ իրավական ակտի այլ դրույթների՝ Սահմանադրությանը հակասելու հարցում՝ Սահմանադրական

դատարանը կարող է Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր ճանաչել նաև այդ դրույթները:

Այսպիսով, Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1675 որոշմամբ որպես գործի շրջանակներում պարզման հանգամանք սահմանադրականության գնահատման այնպիսի սահման է առանձնացրել, որի վերաբերյալ ոչ միայն սույն գործի քննության առիթ հանդիսացող դիմումով չի բարձրացվել առանձին հարց, այլև առհասարակ չի հանդիսանում սույն գործով վիճարկվող դրույթի՝ 40-րդ հոդվածի կարգավորման առարկան կամ համակարգային առումով փոխկապակցված չէ դրա հետ:

ՍԴՈ-1675 որոշմամբ, ըստ էության, վիճարկվող հոդվածի սահմանադրականության հարցը որոշելիս, որպես էական նշանակություն ունեցող հանգամանք, վերլուծության է ենթարկվել վարչական դատավարությունում հայցվորի՝ «շահագրգիռ անձի» կարգավիճակի հարցը, որը գտնվում է այլ նորմատիվ իրավական ակտի՝ Վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի կարգավորման տիրույթում:

Չնայած նշվածին, որոշման եզրափակիչ մասում գնահատվել է ոչ թե Վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածի, այլ վիճարկվող դրույթի՝ Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածի սահմանադրականությունը, որի կարգավորման առարկա է դիտարկվել Վարչական դատավարության օրենսգրքի 3-րդ հոդվածով կարգավորվող «շահագրգիռ անձի» կարգավիճակի հարցը:

Մասնավորապես՝ համապատասխան վերլուծությունների արդյունքում Սահմանադրական դատարանը եզրահանգել է, որ Հայաստանի Հանրապետության ամուսնության և ընտանիքի օրենսգրքի 40-րդ հոդվածը համապատասխանում է Սահմանադրությանն այն մեկնաբանությամբ, որ ամուսնու կարգավիճակն ինքնին վարչական դատավարությունում հայցվորի համար «շահագրգիռ անձի» անփոփոխ կարգավիճակ չի երաշխավորում, եթե գործի փաստական հանգամանքները կամ կիրառելի իրավունքը բացառում է նման կարգավիճակը:

Փաստացի, Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1675 որոշմամբ դուրս է եկել վեճի առարկայի և իր լիազորությունների շրջանակից:

Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ **Սահմանադրական դատարանը չի իրականացրել սույն գործով վիճարկվող դրույթի՝ 40-րդ հոդվածի սահմանադրաիրավական վերլուծություն, առաջանում է նաև խզում ՍԴՈ-1675 որոշման պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերի միջև:** Թեև վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական վերլուծությունն ակներև կդարձներ, որ ՍԴՈ-1675 որոշման եզրափակիչ մասում ամրագրված մեկնաբանությունն աղերս չունի վիճարկվող դրույթի բովանդակության հետ:

Վիճարկվող նորմի բովանդակության չբացահայտման համատեքստում հատկանշական են Սահմանադրական դատարանի կողմից առաջ քաշված իրավական հարցադրումները և դրանց հաջորդող վերլուծության ընթացքը, որոնք վերաբերում են ոչ թե համապատասխան նորմի սահմանադրականության հարցին, այլ բացառապես դրանց՝ իրավակիրառ պրակտիկայում ստացած մեկնաբանության սահմանադրականության հարցին, ինչը ևս խնդրահարույց է:

Մասնավորապես՝ Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է երկու հարցադրման. «արդյո՞ք վիճարկվող նորմի՝ իրավակիրառ պրակտիկայում ստացած մեկնաբանությունը Դիմողի գործով հանգեցրել է Սահմանադրության 60-րդ հոդվածով նախատեսված նրա սեփականության իրավունքին միջամտության» և «նախորդ հարցին դրական պատասխանելու դեպքում արդյո՞ք վիճարկվող նորմի՝ իրավակիրառ պրակտիկայում ստացած մեկնաբանությամբ միջամտությունը համապատասխանում է Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 3-րդ մասին»:

Սահմանադրության 169-րդ հոդվածի 1-ին մասի 8-րդ կետի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարան կարող է դիմել յուրաքանչյուր ոք՝ կոնկրետ գործով, երբ առկա է դատարանի վերջնական ակտը, սպառվել են դատական պաշտպանության բոլոր միջոցները և վիճարկում է այդ ակտով իր նկատմամբ կիրառված նորմատիվ իրավական ակտի դրույթի սահմանադրականությունը,

ինչը հանգեցրել է Սահմանադրության 2-րդ գլխում ամրագրված իր հիմնական իրավունքների և ազատությունների խախտման՝ հաշվի առնելով նաև համապատասխան դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանությունը:

Սահմանադրական վերոհիշյալ նորմից բխում է, որ Սահմանադրական դատարանի կողմից վիճարկվող դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանության գնահատումը ինքնուրույն և առանձին գործառույթ չէ, իրականացվում է այն ժամանակ, երբ Սահմանադրական դատարանը, նախևառաջ, վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական վերլուծության արդյունքում բացահայտելով այդ դրույթի սահմանադրաիրավական բովանդակությունը, գնահատում է այդ դրույթի սահմանադրականության հարցը: Ավելին՝ այն դեպքում, երբ վիճարկվող դրույթը Սահմանադրական դատարանը կգնահատի որպես Սահմանադրությանը հակասող, ապա այդ դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանության սահմանադրականության հարցի պարզումը և գնահատումը կդառնան առարկայազուրկ:

Ըստ այդմ՝ վիճարկվող դրույթի սահմանադրականության պարզումը և գնահատումը կրում են պարտադիր բնույթ, որի հետ փոխկապակցված է ձևավորված իրավակիրառ պրակտիկայի գնահատումը, ուստի **Սահմանադրական դատարանի կողմից կոպիտ սխալ է հարցադրում կատարել և վերլուծություն կատարելիս սեփական լիազորությունները սահմանափակելը միայն վիճարկվող դրույթին իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանության** սահմանադրականության գնահատման առումով:

Միևնույն ժամանակ, **ինքնասահմանափակվելով վիճարկվող դրույթի՝ իրավակիրառ պրակտիկայում տրված մեկնաբանության սահմանադրականության գնահատման հարցադրմամբ և վերլուծությամբ, այնուամենայնիվ, Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1675 որոշման մեջ չի ամրագրել իր իսկ կողմից բարձրացված հարցադրման պատասխանը՝ «արդյո՞ք վիճարկվող նորմի՝ իրավակիրառ պրակտիկայում ստացած մեկնաբանությամբ միջամտությունը համապատասխանում է Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի**

3-րդ մասին», թե՛ ոչ: Սահմանադրական դատարանն, ըստ էության, գնահատել է դրույթի կիրառման իրավաչափության հարցը, կրկին դուրս գալով իր լիազորությունների շրջանակից:

բ) Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1675 որոշման պատճառաբանական մասի 5.1-ին կետում նշել է, որ «անհրաժեշտ է համարում առաջնահերթությամբ անդրադառնալ Դիմողի կողմից վիճարկվող նորմի՝ Դիմողի նկատմամբ կիրառման հանգամանքներին» և կատարել է ծավալուն անդրադարձ: Այս առումով, սակայն, հարկ է նշել, որ **վիճարկվող դրույթի կիրառված լինելու հանգամանքներին Սահմանադրական դատարանի ըստ էության որոշմամբ անդրադառնալն անընդունելի է, քանի որ ծանրաբեռնում է որոշումը անհարկի դատողություններով, որոնք ստեղծում են տպավորություն, թե Սահմանադրական դատարանն ապացուցում է, որ տվյալ գործն ընդունել է քննության, քանի որ դիմումի ընդունելիության նախապայմանները պահպանված են եղել,**

գ) Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1675 որոշման պատճառաբանական մասի 5.1-ին կետում ամրագրել է հետևյալ դիրքորոշումը. «Արդյունքում՝ վիճարկվող նորմի՝ Դիմողի նկատմամբ կիրառման վերը շարադրված երկու դրսևորումները հիմք են հանդիսացել Դիմողի ընդհանուր համատեղ սեփականության իրավունքի պետական գրանցումն անվավեր ճանաչելով Երևան քաղաքի Հրաչյա Քոչար փողոցի 16/1 շենքի 17-րդ բնակարանի նկատմամբ նրա ընդհանուր համատեղ սեփականության իրավունքը սահմանափակելու համար: Հետևաբար՝ Սահմանադրական դատարանը սույն գործի քննությամբ սույն որոշման 4-րդ կետում շարադրված հարցադրումներին անդրադառնում է միայն վիճարկվող նորմի՝ Դիմողի նկատմամբ կիրառման վերը շարադրված երկու դրսևորումներում ստացած մեկնաբանության սահմանադրականության ստուգման շրջանակում»: Հիշյալ դիրքորոշմամբ, ըստ էության, **Սահմանադրական դատարանի պրակտիկայում ներմուծվել է անհայտ և անհասկանալի՝ սահմանադրականության ստուգման նոր շրջանակ («...Դիմողի նկատմամբ կիրառման**

... դրսևորումներում ստացած մեկնաբանության սահմանադրականության ստուգման շրջանակ...»), որն իր ոչ հստակ, անորոշ շարադրանքով տեղիք է տալիս միայն տարակուսանքի, տարաբնույթ ընկալման և չի կարող հավակնել դիտարկվելու որպես Սահմանադրական դատարանի իրավական դիրքորոշում, քանզի չունի սահմանադրաիրավական հիմք,

դ) ՍԴՈ-1675 որոշման մեջ գերակշռում են այն մոտեցումները, որ Սահմանադրական դատարանը «նկատել» (հենց Սահմանադրական դատարանի ձևակերպումն է), վկայակոչել, վերլուծել և գնահատել է, մասնավորապես, թիվ ՎԴ/12439/05/17 վարչական գործով Վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ ամրագրված այն դիրքորոշումները, որոնք առավելապես պարունակում են փաստական հանգամանքների վերլուծություն, փաստերի գնահատումներ և դրանց հետ կապված օրենսդրական մեկնաբանություններ: Մասնավորապես՝ ՍԴՈ-1675 որոշման պատճառաբանական մասի 5.3-րդ կետի 2-րդ պարբերությունում Սահմանադրական դատարանը նշել է. «Այս առնչությամբ Սահմանադրական դատարանը նկատում է, որ Վճռաբեկ դատարանի կողմից վիճարկվող նորմի կիրառման նպատակը եղել է փաստի գնահատումը, ինչը համապատասխան դատարանի, սույն դեպքում՝ Վճռաբեկ դատարանի լիազորությունների տիրույթում է: (...) սույն սահմանադրական վեճի շրջանակում փաստական հանգամանքներին անդրադառնալիս Սահմանադրական դատարանն ամբողջ ծավալով հիմք է ընդունում փաստերին՝ Վճռաբեկ դատարանի կողմից տրված գնահատականը՝ վիճարկվող նորմի սահմանադրականության ստուգումն իրականացնելով բացառապես Վճռաբեկ դատարանի կողմից հաստատված փաստերի սահմաններում»: Նախ՝ հարկ է նշել, որ նման մոտեցումը բնութագրական չէ Սահմանադրական դատարանի որոշումների համար, սակայն **անընդունելի է, որ Վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ ամրագրված այդ դիրքորոշումները հիմք ընդունելով կամ ընդունելի համարելով՝ Սահմանադրական դատարանը, ըստ էության, վերագրում է իրեն:** Այլ է հարցը, երբ այդ դիրքորոշումները վերաբերում են Սահմանադրության մեկնաբանությանը, սակայն անգամ այդ դեպքում

Սահմանադրական դատարանը ոչ թե պետք է հիմք ընդունի դրանք, այլ պետք է տա իր վերջնական պարտադիր մեկնաբանությունը: Սա է Սահմանադրական դատարանի կողմից սահմանադրական արդարադատություն իրականացնելու բուն առաքելությունը, այլ ոչ թե Վճռաբեկ դատարանի իրավական դիրքորոշումների վերարտադրումը՝ այս կամ այն խմբագրումներով: Բացի դրանից, **Սահմանադրական դատարանն իրավասու չէ վերագնահատելու որևէ այլ դատարանի՝ կոնկրետ գործով կայացված դատական ակտի հիմքում դրված փաստերը, նաև այն պատճառով, որ իրավասու չէ այլ դատարանում քննված գործի վերստին քննություն իրականացնելու:** Նշվածներն աղերս չունեն դատարանի վերջնական ակտով անձի նկատմամբ կիրառված նորմատիվ իրավական ակտի դրույթի սահմանադրականության ստուգման հետ, դուրս են սահմանադրական արդարադատության իրականացման գործառույթի շրջանակից: Այս համատեքստում կրկին ընդգծման ենթակա է, որ Սահմանադրական դատարանի կողմից եռաստիճան դատական համակարգում չորրորդ ատյանի դեր «ստանձնելը» չունի սահմանադրական հիմք,

ե) Սահմանադրական դատարանը ՍԴՈ-1675 որոշման պատճառաբանական մասի 5.3-րդ կետի 11-րդ պարբերությունում սահմանել է. «Այսինքն՝ Դիմողի գործով վիճարկվող նորմի կիրառումը հանգեցրել է նույն գործով հայցվորի՝ որպես Դիմողի բնակարանի մասնավորեցման պահին Արտյոմ Սարգսյանի գրանցված ամուսնու, «շահագրգիռ անձ» լինելու անվիճարկելի կանխավարկածին, որն անփոփոխ շարունակել էր գործել նույնիսկ այն պայմաններում, երբ Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել էր Դիմողի սեփականության իրավունքի սահմանափակմանը հանգեցրած վարույթի շրջանակներում իրավական շահագրգռվածություն ունեցող անձի նույնականացման օբյեկտիվ անհնարինությունը: Արդյունքում՝ Դիմողի գործով վիճարկվող նորմի կիրառմամբ դրան տրված մեկնաբանությունը հնարավորություն է ընձեռում սեփականության իրավունքի այնպիսի սահմանափակման, որը համատեղելի չէ Սահմանադրության 60-րդ հոդվածի 3-րդ մասով նախատեսված որևէ սահմանադրական նպատակի հետ, քանի որ այն

հավասարապես չի հետապնդել ո՛չ որևէ անձի հիմնական իրավունքի կամ ազատության, ո՛չ էլ՝ հանրության շահերի պաշտպանության նպատակ, քանզի Հայաստանի Հանրապետության ամուսնության և ընտանիքի ուժը կորցրած օրենսգրքի 40-րդ հոդվածը Դիմողի նկատմամբ կիրառվել է սույն որոշմամբ տրված մեկնաբանությունից տարբերվող մեկնաբանությամբ»:

Նախ՝ վերը նշված գնահատականը Սահմանադրական դատարանի խնդիրը չէ: Երկրորդ՝ անգամ եթե այն տեսականորեն լիներ Սահմանադրական դատարանի խնդիրը, ապա կստացվեր, որ ամբողջ սեփականաշնորհումը իրավաչափ չի եղել, քանի որ ՍԴՈ-1675 որոշման մեջ նշված գործով կանանցից որևէ մեկը, եթե չի առարկել, պետք է լիներ համասեփականատեր, առավել ևս, եթե համաձայնություն էր տվել բնակարանը ամուսնու անունով «սեփականացնելու» վերաբերյալ: Վճռաբեկ դատարանի ոչ հստակ դիրքորոշումներին Սահմանադրական դատարանի կողմից երկրորդելը կհանգեցնի տվյալ գործով վկայակոչված երկու կանանց սեփականության հիմնական իրավունքի խախտման, սեփականազրկման, որով, ըստ էության, բնակարանը, հակառակ սեփականաշնորհման համակարգային տրամաբանության, կունենա երեքի փոխարեն ընդամենը երկու սեփականատեր:

3. Անդրադառնալով սույն գործի քննության հիմք հանդիսացող դիմումին, հարկ է նշել, որ այն չի համապատասխանում անհատական դիմումին ներկայացվող պահանջին, մասնավորապես՝ հիմնավորված չէ, թե դիմումատուի սահմանադրական ո՛ր իրավունքներն են խախտվել և ի՞նչ պատճառահետևանքային կապ է առկա դիմողի սահմանադրական իրավունքների ենթադրյալ խախտման փաստի և վիճարկվող դրույթների հակասահմանադրականության միջև, որպիսի պայմաններում գործի վարույթը ենթակա էր կարճման:

Մասնավորապես, նշելով, որ ամուսինների իրավունքները և պարտականությունները քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմնում համապատասխան գրանցումը կատարելուց հետո միայն դադարած

համարելու դեպքում օրինական ուժի մետ մտած վճիռը ստորադասվում է քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմնի կողմից կատարված պետական գրանցմանը, Դիմողը չի ներկայացրել պատշաճ հիմնավորումներ նորմի՝ Սահմանադրությանը հակասելու վերաբերյալ:

Միևնույն ժամանակ, Օրենսգրքի 40-րդ հոդվածը որոշակիության տեսանկյունից չի առաջացնում նորմի սահմանադրականության խնդիր, և անգամ տառացի մեկնաբանությունից հստակ է նորմի բովանդակությունը, այն է՝ դատական ակտը որևէ իրավական հետևանք չի առաջացնում ամուսինների և երրորդ անձանց համար այնքան ժամանակ, քանի դեռ այդ ակտի հիման վրա ամուսնալուծությունը չի գրանցվել քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմիններում:

Այդուհանդերձ, հարկ է նշել, որ թեև կառուցակարգը հետապնդում է Սահմանադրությամբ կանխորոշված նպատակներ, և համապատասխան դատական ակտը գրանցման ներկայացնելը չի համարվում անհամաչափ բեռ ամուսինների համար իրավունքների պատշաճ իրացման համատեքստում, այնուամենայնիվ, կարգավորմամբ ամուսինները չունեն ժամանակային սահմանափակում դատական ակտն ուժի մեջ մտնելուց հետո այն քաղաքացիական կացության ակտերի գրանցման մարմիններ ներկայացնելու համար:

Գործնականում ստացվում է, որ պետության իրավակարգում առկա է ամուսինների ամուսնալուծության մասին դատական ակտ, սակայն այն որևէ հետևանք չի առաջացնում (ինչը կարող է տևել տարիներ): Նշվածը բարդություններ կարող է առաջացնել ինչպես ամուսինների, այդպես էլ՝ այլ անձանց իրավունքների պատշաճ իրացման առումով:

Տեսականորեն նշվածը կարող էր նպատակ ունենալ որոշակի ժամանակ ևս տալ ամուսիններին հաշտվելու համար: Սակայն հաշվի առնելով դատական կարգով ամուսնալուծության պարագայում հաշտվելու համար ամուսիններին

ժամանակ տրամադրելու դատարանների իրավասությունը՝ նման նպատակը դառնում է առարկայազուրկ և ոչ լեգիտիմ:

Ուստի՝ գտնում եմ, որ նման կարգավորումը արդյունավետ համարվել չի կարող և Սահմանադրության 75-րդ հոդվածի տեսանկյունից խնդրահարույց է:

Այդ կարգավորումների խնդրահարույց լինելու մասին նաև անուղղակիորեն վկայում են գործող կարգավորումները, որոնք ամրագրված են 2004 թվականի նոյեմբերի 9-ին ընդունված՝ Հայաստանի Հանրապետության ընտանեկան օրենսգրքի 18-րդ հոդվածում, համաձայն որի՝ «1. Ամուսնությունը, որը լուծվում է քաղաքացիական կացության ակտերի պետական գրանցում իրականացնող մարմնում, համարվում է դադարած ամուսնալուծության պետական գրանցման պահից: 2. Ամուսնությունը, որը լուծվում է դատական կարգով, համարվում է դադարած դատարանի վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելու պահից: Դատարանն ամուսնալուծության մասին դատարանի վճիռն օրինական ուժի մեջ մտնելու պահից երեք օրվա ընթացքում պարտավոր է այդ վճռի քաղվածքն ուղարկել ամուսնության պետական գրանցման վայրի քաղաքացիական կացության ակտերի պետական գրանցում իրականացնող մարմին»:

4. Հարկ եմ համարում անդրադառնալ նաև ՍԴՈ-1675 որոշմամբ գործի վարույթը կասեցնելու և այն վերսկսելու հիմնահարցերին:

Գտնում եմ, որ սույն գործի վարույթը կասեցնելու և այն վերսկսելու գործիքակազմերը չեն կիրառվել «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքին համապատասխան:

Գործի քննության առիթ հանդիսացող Գայանե Մանուկյանի դիմումը Սահմանադրական դատարան է մուտքագրվել 2021 թվականի հունիսի 25-ին:

Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի օգոստոսի 5-ի ՍԴԱՈ-171 աշխատակարգային որոշմամբ «Գայանե Մանուկյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ Ամուսնության և ընտանիքի օրենսգրքի 33 և 40-րդ հոդվածների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործն ընդունվել

է քննության, դատաքննությունը սկսելու ժամկետ սահմանվել՝ 2021 թվականի սեպտեմբերի 23-ը՝ ժամը 11.00-ն:

Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի սեպտեմբերի 22-ի ՍԴԱՌ-196 աշխատակարգային որոշմամբ, ելնելով լրացուցիչ ուսումնասիրություններ կատարելու անհրաժեշտությունից՝ գործի քննության ժամկետը երկարաձգվել, գործի դատաքննությունը հետաձգվել է և դատաքննությունը նշանակվել է 2021 թվականի նոյեմբերի 30-ին՝ ժամը 11.00-ին:

Սահմանադրական դատարանի 2021 թվականի նոյեմբերի 30-ի ՍԴԱՌ-238 աշխատակարգային որոշմամբ կրկին՝ ելնելով լրացուցիչ ուսումնասիրություններ կատարելու անհրաժեշտությունից՝ գործի դատաքննությունը հետաձգվել է և դատաքննությունը նշանակվել է 2021 թվականի դեկտեմբերի 21-ին՝ ժամը 11.00-ին:

2021 թվականի դեկտեմբերի 14-ի ՍԴԱՌ-256 աշխատակարգային որոշմամբ գործի վարույթը կասեցվել է հետևյալ հիմնավորմամբ. «Հաշվի առնելով գործով զեկուցող՝ Սահմանադրական դատարանի դատավոր Վ. Գրիգորյանի առաջարկությունն առ այն, որ առկա է «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 56-րդ հոդվածի 1-ին մասի 3-րդ կետով սահմանված՝ գործի վարույթը կասեցնելու հիմք, մասնավորապես՝ անհրաժեշտ է սույն գործով պահանջել լրացուցիչ ապացույցներ, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ սույն գործի վարույթը ենթակա է կասեցման»:

2021 թվականի դեկտեմբերի 17-ին սույն գործով զեկուցող՝ Սահմանադրական դատարանի դատավոր Վ. Գրիգորյանի կողմից դատական դեպարտամենտ է ներկայացվել գրություն, որով դատավորը խնդրել է տրամադրել Օրենսգրքի 33 և 40-րդ հոդվածների իրավակիրառ պրակտիկայում ունեցած նշանակությունը սահմանող վերաբերելի մեկնաբանություններ պարունակող դատական ակտերն այն հարցի վերաբերյալ, թե ո՞ր պահից են դադարած համարվում ամուսնական հարաբերությունները նախկին ամուսինների միջև:

2022 թվականի հունվարի 24-ի պատասխան գրությամբ դատական դեպարտամենտի ղեկավարը հայտնել է, որ դատական դեպարտամենտին պատվիրակված լիազորությունների շրջանակներում բարձրացված հարցադրումների վերաբերյալ որևէ վիճակագրություն կամ հաշվառում չի վարվում, և սպառիչ տեղեկատվություն տրամադրել հնարավոր չէ: Այդուհանդերձ, ձեռնարկված միջոցառումների արդյունքում ներկայացվել են Հայաստանի Հանրապետության ամուսնության և ընտանիքի օրենսգրքի 33 և 40-րդ հոդվածների՝ իրավակիրառ պրակտիկայում ունեցած նշանակությունը սահմանող վերաբերելի մեկնաբանությունները պարունակող 5 դատական ակտերի համարներն ու պատճենները:

2022 թվականի դեկտեմբերի 8-ին գործով զեկուցող՝ Սահմանադրական դատարանի դատավոր Գրիգորյանի կողմից ներկայացվել է հաղորդում՝ սույն գործի վարույթի վերսկսման հարցը Սահմանադրական դատարանի առաջիկա աշխատակարգային նիստի օրակարգ ներառելու մասին՝ այն հիմնավորմամբ, որ դատական դեպարտամենտի գրության մեջ առկա տեղեկությունները ուսումնասիրվել են, և վերացել է գործի վարույթը կասեցնելու հիմքը:

Սահմանադրական դատարանի 2022 թվականի դեկտեմբերի 13-ի ՍԴԱՈ-204 աշխատակարգային որոշմամբ գործի վարույթը վերսկսվել է հետևյալ հիմնավորմամբ. «Սահմանադրական դատարանն ստացել է վերոհիշյալ գործով պահանջված լրացուցիչ ապացույցները և դրանց ուսումնասիրության արդյունքում արձանագրում է, որ «Գայանե Մանուկյանի դիմումի հիման վրա՝ ՀՀ ամուսնության և ընտանիքի օրենսգրքի 33 և 40-րդ հոդվածների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործի վարույթը կասեցնելու հիմքերը վերացել են»:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 69-րդ հոդվածի 8-րդ մասի համաձայն՝ անհատական դիմումների հիման վրա գործերով Սահմանադրական դատարանը որոշում է ընդունում դիմումը մուտքագրելուց ոչ ուշ, քան երեք ամիս հետո: Սահմանադրական դատարանի պատճառաբան-

ված աշխատակարգային որոշմամբ գործի քննության ժամկետը կարող է երկարաձգվել, բայց ոչ ավելի, քան երեք ամսով:

Գտնում եմ, որ այս գործի քննության առիթ հանդիսացող դիմումի հիման վրա Սահմանադրական դատարանն, ըստ էության, որոշումն ընդունել է ոչ թե օրենքով սահմանված առավելագույն՝ 6-ամսյա ժամկետում, այլ շուրջ 1 տարի 6 ամիս հետո, քանի որ տվյալ գործի քննության ժամկետը, ելնելով լրացուցիչ ուսումնասիրություններ կատարելու անհրաժեշտությունից, երկարաձգվել է, դատաքննությունը երկու անգամ հետաձգվել է, այնուհետև գործի վարույթը օրենքով սահմանված առավելագույն՝ 6-ամսյա ժամկետի լրանալուն մոտ կասեցվել է՝ լրացուցիչ ապացույցներ ստանալու հիմքով: Հայցվող տեղեկատվությունը ստացվել է գործի վարույթը կասեցնելուց գրեթե մեկ ամիս հետո, սակայն գործի վարույթը վերսկսելու առաջարկությունը գործով զեկուցող դատավորը Սահմանադրական դատարան ներկայացրել է այդ տեղեկատվությունն ստանալուց գրեթե մեկ տարի հետո, որից հետո միայն գործի վարույթը վերսկսվել է, և նշանակվել դատաքննություն, որի արդյունքում 2022 թվականի դեկտեմբերի 26-ին Սահմանադրական դատարանը կայացրել է ՍԴՈ-1675 որոշումը:

Վերոհիշյալ իրավիճակը, սակայն, Սահմանադրական դատարանի պրակտիկայում միակը չէ:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ Սահմանադրական դատարանը 2020 թվականի հունիսի 22-ից հետո կասեցրել է 17 գործերի վարույթներ, ինչն աննախադեպ է Սահմանադրական դատարանի 26-ամյա գործունեության ընթացքում: Սահմանադրական դատարանը հիշյալ 17 գործերից 2 գործ քննության է ընդունել Ազգային ժողովի պատգամավորների առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումների, 3 գործ՝ Կառավարության դիմումների (միջազգային պայմանագրերի մասով), 2 գործ՝ դատարանների դիմումների և 10 գործ՝ անհատական դիմումների հիման վրա:

Ի դեպ, անհատական դիմումների հիման վրա քննության ընդունված թվով 2 գործով Սահմանադրական դատարանը կայացրել է վարույթը կրկնակի կա-

սեցնելու վերաբերյալ որոշումներ, այսինքն՝ գործի վարույթը կասեցրել է, այնուհետև գործի վարույթը վերսկսվել և հետո կրկին կասեցվել է (տես՝ Սահմանադրական դատարանի 19.01.2021թ. ՍԴԱՌ-11, 14.01.2022թ. ՍԴԱՌ-7 և ՍԴԱՌ-8, 31.05.2022թ. ՍԴԱՌ-95, 22.11.2022թ. ՍԴԱՌ-188, 02.12.2022թ. ՍԴԱՌ-201 աշխատակարգային որոշումները): Արդյունքում՝ 1 գործի վարույթը կասեցված է 2021 թվականի հունվարի 19-ից, մյուսը՝ 2022 թվականի մայիսի 31-ից:

Անհատական դիմումների հիման վրա քննության ընդունված թվով 2 այլ գործերի վարույթը նույնպես դեռևս կասեցված է, ինչպես նաև դեռևս կասեցված է Ազգային ժողովի պատգամավորների առնվազն մեկ հինգերորդի դիմումների հիման վրա քննության ընդունված 2 գործերի վարույթ (տես՝ Սահմանադրական դատարանի 26.04.2022թ. ՍԴԱՌ-77, 14.06.2022թ. ՍԴԱՌ-107, 08.07.2022թ. ՍԴԱՌ-115, 08.11.2022թ. ՍԴԱՌ-177 աշխատակարգային որոշումները):

Մեկ ուշագրավ տվյալ ևս. անհատական դիմումների հիման վրա քննության ընդունված 3 գործերի և դատարանի դիմումի հիման վրա քննության ընդունված 1 գործի վարույթը վերսկսելուց հետո (3 գործով՝ նույն օրը, իսկ 1 գործով՝ 7 օր հետո) տվյալ գործերի վարույթները Սահմանադրական դատարանը կարճել է (տես՝ Սահմանադրական դատարանի 10.03.2021 թ. ՍԴԱՌ-48 և ՍԴԱՌ-49, 15.02.2022 թ. ՍԴԱՌ-32 և ՍԴԱՌ-33, 07.06.2022թ. ՍԴԱՌ-104, 14.06.2022թ. ՍԴԱՌ-106, 13.12.2022թ. ՍԴԱՌ-205 և ՍԴԱՌ-206 աշխատակարգային որոշումները):

Գործի վարույթը կասեցնելու և այն վերսկսելու հետ կապված հարաբերությունները սահմանված են «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի, մասնավորապես, 56-րդ հոդվածով և 60-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետով: Գործի վարույթը վերսկսելու առումով, մասնավորապես, հիշյալ օրենքի 56-րդ հոդվածի 3-րդ մասով սահմանվում է, որ գործի վարույթը վերսկսվում է դրա կասեցման հիմքերը վերանալուց հետո: Մինչև կասեցման հիմքերը

վերանալը գործի վարույթը վերսկսվում է Սահմանադրական դատարանի պատճառաբանված աշխատակարգային որոշմամբ:

Նախ, հարկ եմ համարում նշել, որ այնքանով, որքանով Սահմանադրական դատարանի կողմից գործի վարույթը կասեցնելը հանգեցնում է «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքով, Սահմանադրական դատարանի աշխատակարգով և Սահմանադրական դատարանի աշխատակարգային որոշումներով սահմանված դատավարական ժամկետների ընթացքի կասեցման («Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 56-րդ հոդվածի 2-րդ մաս), Սահմանադրական դատարանը հիշյալ գործիքակազմը պետք է կիրառի ոչ թե դատավորների «հարմարավետությունը» ապահովելու կամ նրանց դանդաղկոտությունը քողարկելու, այլ գործի քննության օբյեկտիվ խնդիրները հաղթահարելու կամ նմանատիպ այլ պատճառներով: Դա անհրաժեշտ է, նախևառաջ, սահմանված կարգով և ժամկետներում Սահմանադրական դատարանի դիմող սուբյեկտների սահմանադրական արդարադատություն հայցելու իրավունքի արդյունավետ իրացման, Սահմանադրական դատարանի կողմից իր սահմանադրական առաքելության արդյունավետ իրականացման, գործի հանգամանքների ի պաշտոնե պարզման սկզբունքի արդյունավետ կենսագործման նպատակներով՝ չստեղծելով և բացառելով Սահմանադրական դատարանի դիմող սուբյեկտների սահմանադրական արդարադատություն հայցելու իրավունքի խաթարման և արգելափակման վտանգներ:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքով սահմանվում են դատավարական կոնկրետ ժամկետներ, այդ թվում՝ առավելագույն ժամկետներ, որոնք Սահմանադրական դատարանի սուկ հայեցողությամբ չեն կարող փոփոխվել: Բացառություն է կազմում միայն գործի վարույթի կասեցման դեպքում դատավարական ժամկետների կասեցման դեպքը, այն էլ՝ օրենքով սահմանված կարգավորումների շրջանակում:

«Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 56-րդ հոդվածի 1-ին մասի, մասնավորապես, 3-րդ կետի համաձայն՝ Սահմանադրա-

կան դատարանը կարող է կասեցնել գործի վարույթը, եթե այլ մարմիններից կամ անձանցից անհրաժեշտ է ապացույցներ պահանջել:

Միաժամանակ «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի 42-րդ հոդվածով, մասնավորապես, սահմանվում է, որ «Սահմանադրական դատարանը, իսկ գործը դատաքննության նախապատրաստելու կապակցությամբ՝ նաև գործով զեկուցող դատավորը Սահմանադրական դատարանի նախագահի գիտությամբ իրավասու են պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմիններից, դրանց պաշտոնատար անձանցից պահանջելու փաստաթղթեր, տեղեկություններ և այլ նյութեր, փորձաքննություններ, բացառությամբ իրավունքի հարցերով փորձաքննությունների, իսկ ֆիզիկական և իրավաբանական անձանցից՝ նրանց տրամադրության տակ գտնվող նյութեր» (1-ին մաս):

Այսինքն՝ եթե գործի բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ քննություն իրականացնելու համար առկա է, մասնավորապես, փաստաթղթեր, տեղեկություններ և այլ նյութեր պահանջելու անհրաժեշտություն, ապա **օրենքով սահմանված դատավարական ժամկետների շրջանակում** Սահմանադրական դատարանը, իսկ գործը դատաքննության նախապատրաստելու կապակցությամբ՝ նաև գործով զեկուցող դատավորը Սահմանադրական դատարանի նախագահի գիտությամբ իրավասու են պահանջելու դրանք՝ առանց գործի վարույթը կասեցնելու:

Բացի նշվածից, գտնում եմ (այս մասին բազմիցս բարձրաձայնել եմ Սահմանադրական դատարանի աշխատակարգային նիստերում), որ գործով զեկուցող դատավորը գործի վարույթը կասեցնելուց հետո ոչ թե իր հայեցողությամբ պետք է որոշի, մասնավորապես, ե՞րբ և ի՞նչ նյութեր է պահանջելու, և ընդհանրապես, պահանջելու՞ է, թե՞ ոչ կամ իր հայեցողությամբ գնահատի, որ գործի վարույթը կասեցնելու հիմքերը վերացել են և առաջարկի գործի վարույթը վերսկսել, այլ Սահմանադրական դատարանի աշխատակարգային որոշմամբ գործի վարույթը կասեցնելու հիմնավորումները

պետք է լինեն պատշաճ, իսկ հիմքերը՝ կոնկրետ շարադրված, այլ ոչ թե ընդհանրական ձևակերպված: Գործի վարույթ կասեցնելու ինստիտուտի «չարաշահմամբ», դրա էության խեղաթյուրմամբ, ըստ էության, աղճատվում է սահմանադրական արդարադատության էությունը, վտանգվում դրա արդյունավետությունը, վերջնարդյունքում՝ Սահմանադրության գերակայության ապահովումը: Գործի վարույթը կասեցնելու պատճառաբանվածությունը և դրա հիմքերի կոնկրետ շարադրումը Սահմանադրական դատարանի աշխատակարգային որոշմամբ Սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտին և, ինչու ոչ՝ ողջ հանրությանը նաև տեսանելի են դարձնում սահմանադրական արդարադատության իրականացման ընթացքը, ինչը նաև կանխում է Սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտի կողմից Սահմանադրական դատարանի գործունեության, նրա կողմից դատավարական ժամկետները ձգձգելու, սուբյեկտիվ հայեցողություն դրսևորելու, Սահմանադրական դատարան դիմող սուբյեկտների սահմանադրական արդարադատություն հայցելու իրավունքն արգելափակելու, խաթարելու վերաբերյալ դժգոհություններն ու քննադատությունները:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

ԴԱՏԱՎՈՐ

ՀՐԱՅՐ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ

5 հունվարի 2023թ.